

УДК 342.2

Волощук Оксана Троянівна
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри європейського права та порівняльного правознавства
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

АГРЕСІЯ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ НАСЛІДКИ

У статті на основі аналізу доктринальних джерел та міжнародно-правових актів визначаються та розкриваються особливості понять «агресія» та «тероризм», досліджуються специфічні ознаки гібридної війни, аналізуються міжнародно-правові наслідки порушення принципу заборони розв'язання агресивної війни (принципу незастосування сили чи погрози застосування сили у міжнародних відносинах) через призму збройного конфлікту на сході України, що є результатом вчинення актів агресії РФ проти України. Зроблено висновок про те, що криза сучасного міжнародного права, яка проявилась більш чітко внаслідок збройного конфлікту на сході України, може означати перезавантаження системи сучасних міжнародних відносин, які склалися після II світової війни.

Ключові слова: *агресія, акти агресії, принцип заборони застосування сили в міжнародних відносинах, війна, гібридна війна, тероризм.*

Постановка проблеми. В XXI столітті однією із важливих проблем, яка постала перед міжнародною спільнотою, є проблема забезпечення міжнародного миру та безпеки у світі. Практично всі міжнародні інституції нині активно здійснюють співпрацю у цьому напрямку. Першість у цій справі належить, безперечно, ООН як універсальній міжнародній організації, яка і була власне створена для підтримки та забезпечення миру у світі. Це основне завдання ООН, яке зафіксоване у Статуті цієї Організації (ст. 1) у якості основоположного принципу її діяльності (ст. 2), нині є стрижневим у міжнародному праві і відноситься до імперативної норми – «*jus cogens*». Однак, безперечно, це не призвело до зникнення такого негативного явища як агресивна війна. Більше того, лише протягом минулого і нинішнього століть збройні конфлікти відбувалися, а в окремих регіонах і нині відбуваються, у Іраці, Афганістані, Чечні, Грузії, Лівії, Сирії тощо. Це ще раз доводить те, що людству, як і раніше, доводиться боротися і відстоювати свої природні права на життя і виживання. На жаль, Україна нині відчуває це у зв'язку з подіями, що відбуваються на її сході. 3 березня 2016 року голова моніторингової місії ООН озвучила інформацію, що за період з квітня 2014 до 15 лютого 2016 року зафіксовано вже 9167 вбитих і 21044 поранених в результаті бойових дій (це число включає українських військовослужбовців, членів проросійських збройних груп, і цивільне населення) [3].

Що ж до неофіційних даних, то ці цифри значно більші. Безперечно, така статистика є вражаючою. Відтак в результаті агресії РФ проти України гине велика кількість людей. Тому проблематика визначення природи агресії, засобів і методів боротьби із проявами агресії, протидії злочинній поведінці агресорам як порушникам світового порядку, миру та безпеки у світі є вкрай актуальною і з теоретичної, і з практичної сторони.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загалом слід відмітити те, що питання правомірності застосування збройної сили та ведення агресивної війни з давніх часів привертало увагу вчених. Першими дослідниками даної теми були М. Т. Цицерон, Г. Гроцій, Ш. Монтеск'є, Е. де Ваттель. Фундаментальні розробки у цій сфері були здійснені такими науковцями, як: Я. Броунлі, А. Кассезе, Г. Кельзен, Л. Оппенгейм, А. Фердросс. Різним аспектам даної проблеми присвячені праці таких відомих зарубіжних науковців, як Г. Акерман, Т. Аноук, Т. Бенетт, М. Бергман, Л. Берковіц, Б. Ференц, В. Хартуп, М. Калдор, М. Шоу, З. Селден тощо. Свій внесок у розробку означеної проблеми внесли і вітчизняні вчені, зокрема, М. М. Антонович, В. Г. Буткевич, В. А. Василенко, М. М. Гнатовський, О. В. Задорожній, І. І. Лукашук, О. О. Мережко, В. М. Репецький тощо. Однак, незважаючи на таку велику кількість проведених досліджень, вважаємо, що окреслена проблематика залишається однією з найскладніших і найсуперечливіших у теорії і практиці міжнародного права. Збройні конфлікти набули нової якості та модернізувались. З'являються поняття «кібервійни», «інформаційної війни», «гібридної війни», які не достатньо розроблені, по-різному сприймаються політиками та науковцями. Це часто дозволяє підміняти одні поняття іншими, зокрема, «тероризм» і «агресія», виходячи із українських реалій, часто використовуються як схожі, або взаємозамінюючі поняття. Тому проведення нових наукових досліджень, які б врахували нові тенденції у розвитку міжнародного права, як видається, є вкрай необхідними.

Постановка завдання. Метою цієї статті є правовий аналіз ситуації на сході України через призму порушення принципу незастосування сили чи погрози застосування сили у міжнародних відносинах (принципу заборони розв'язання агресивної війни) та визначення міжнародно-правових наслідків збройного конфлікту на сході України, що є результатом вчинення актів агресії РФ проти України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальновідомо, що застосування збройної сили, військові конфлікти та війни є тими феноменами, що завжди хвилювали міжнародну спільноту, і тими аспектами міжнародного співіснування, що на сучасному етапі розвитку людства є предметом підвищеної уваги. На сьогодні підтримка міжнародного миру та безпеки є одним з найголовніших питань, що постає майже перед кожною державою світу. Для запобігання агресії, державами були розроблені різні правові способи, найстарішим з яких є політика нейтралітету, а також сучасні правові способи по створенню без'ядерних зон, демілітаризація і договори про колективну безпеку. Україна долучилась до цього процесу. Так, після прийняття Декларації про державний суверенітет (1990) та Акту проголошення незалежності (1991) Україна проголосила свій намір стати в майбутньому постійно нейтральною державою, яка не буде брати участі у військових блоках і зобов'язується дотримуватися трьох неядерних принципів: не застосовувати, не виробляти і не набувати ядерної зброї. Надалі було підписано Будапештський меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (1994). Згідно з Меморандумом основні гаранті – США, РФ і Велика Британія зобов'язалися: поважати незалежність, суверенітет та існуючі кордони України; утримуватися від загрози силою, її використання проти територіальної цілісності/політичної незалежності України; утримуватись від економічного тиску, спрямованого на те, щоб підкорити своїм власним інтересам здійснення Україною прав, притаманних її суверенітету, отримати будь-які переваги тощо. Однак у світлі подій, пов'язаних із російською агресією на сході України, а також враховуючи анексію Криму, стає очевидним, що ці зобов'язання не виконуються. Більше того, один із гарантів територіальної цілісності та політичної незалежності України є агресором. Попри те, що РФ заперечує свою присутність у збройному конфлікті на Донбасі, міжнародна спільнота дії

Росії щодо розв'язання війни на сході України не тільки визначає як агресію, а й різко засуджує. ООН, ЄС, РЄ, НАТО не раз обговорювали ситуацію щодо України. Неодноразово скликалась з цього приводу засідання РБ ООН як головного органу в системі ООН щодо забезпечення міжнародного миру та безпеки. І хоча резолюції у РБ не приймалися, оскільки такі рішення блокувались РФ, усе ж реакцію світу на українську ситуацію можна було відстежити. А ЄС не тільки засуджували РФ, а й ввели жорсткі економічні санкції проти країни-агресора, не дивлячись на те, що більшість держав-членів ЄС є енергетично залежними більш ніж на 50 % від однієї держави – РФ. Разом з цим, незважаючи на підтримку міжнародної спільноти, як видається, потрібно чітко усвідомлювати, що Україна має, передусім, орієнтуватись на власні сили і можливості у протистоянні актам агресії. Однак українська влада у питанні російської агресії займає вельми суперечливу позицію: з однієї сторони – стан війни офіційно з РФ не визнано, з іншої – український парламент 27 січня 2015 р. видає Постанову ВРУ, в якій міститься звернення до міжнародних організацій та парламентів держав світу про визнання РФ державою-агресором [4], а також чітко прописується положення про те, що Україна є об'єктом воєнної агресії зі сторони Росії.

Не оголошуючи правового стану війни з Росією, Україна сама підриває світовий порядок недоторканності кордонів, встановлений після Другої світової війни. Безперечно, це призвело до вкрай негативних наслідків, передусім, для нашої держави: з однієї сторони, частина території Донбасу не перебуває під юрисдикцією України, з іншої – не входить до складу Росії; економічний розвиток території (принаймні її відновлення) неможливо, оскільки Росія і далі буде продовжувати стріляти, руйнувати, організовувати військові дії і регулярно лякати наступами всю Україну. Проголошення АТО не дає змоги задіювати всі можливі ефективні засоби та методи ведення війни. Більше того, це дозволяє РФ вести мову про внутрішній конфлікт на території України і уникати відповідальності за розв'язання агресивної війни [7, с. 23].

Цей шлях, який обрала українська влада, не стабілізує ситуацію, а веде до подальшого економічного розвалу України, знищення її як держави або консервації руїни на багато років. Крім цього, хочемо звернути увагу і на те, що міжнародна спільнота теж у певній мірі сприяє таким ситуаціям, які мають місце на Донбасі. Протягом 1999-2013 рр. світ зіштовхнувся з цілою низкою подій-руйнівних основних принципів міжнародного права (до прикладу це – Югославія 1999 р., Афганістан 2001 р., Ірак 2003 р., Косово 2008 р., російсько-грузинська війна 2008 р., Лівія 2011 р. та розпалювання конфлікту в Сирії). Окремо варто відзначити, що після того, як РФ напала на Грузію у 2008 р., вона не тільки не отримала гострої реакції і міжнародної ізоляції, а ще й отримала «перезавантаження відносин зі США». Фактично агресора не тільки не було покарано, він не був навіть у такій якості визнаний, відповідно за діяння, які можна кваліфікувати як розв'язання агресивної війни, РФ була вибачена. Відповідно українську ситуацію не слід сприймати як «несподіваний збій» у світовій політиці, оскільки агресія РФ характеризується історичною логікою, що має під собою підґрунття. Логічно, що за таких обставин безкарності в російського агресора «розв'язались руки» і наступною ціллю стала Україна. Однак, як вже зазначалось, українська влада не приймає такої війни і оголошує про АТО. У зв'язку з цим постає наступне важливе питання: як співвідносяться поняття «тероризм» та «агресія».

Поняття «тероризм» та «агресія» доволі часто вживаються поряд, однак це не означає, що ці терміни рівнозначні за змістом і охоплюють одній й ті ж діяння. Дефініцій тероризму нині існує понад сотню. Однак при цьому жодного, яке визнане міжнародною спільнотою, тому потрібно кожного разу звертатися для з'ясування сутності цього поняття до доктринальних розробок та законодавчого визначення, яке існує у внутрішньонаціональному праві багатьох держав. Аналіз наукових досліджень, проведених

такими ученими, як Р. Благута, А. Мовчан, В. Гришук, О. Марін, В. Канцір, В. Шишко, Б. Щур, дозволяє зробити висновок про те, що загалом під цим поняттям у юридичній літературі розуміються загальнонебезпечні діяння, спрямовані на залякування населення з метою спонукання держави, міжнародної організації, фізичної чи юридичної особи чи групи осіб до вчинення або відмови від вчинення якихось дій [2, с. 7].

За багатьма параметрами схоже визначення міститься у вітчизняному законодавстві у сфері боротьби з тероризмом: тероризм – суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей. Серед найбільш важливих ознак тероризму можна виокремити наступні: загальна небезпечність, насильство, спрямованість на залякування, публічність, гласність та демонстративність, що використовуються для розголосу суспільно небезпечних посягань, спрямованість на погіршення суспільно-політичної і економічної ситуації в конкретній країні або в регіоні світу [6, с. 54-55].

Суб'єктом тероризму можуть бути: фізичні особи (фанатики), юридичні особи (терористичні організації) і навіть цілі держави (деякі ісламські країни, Афганістан за режиму талібів). Що ж стосується поняття «агресія», яке використовується в міжнародному праві і інколи може ототожнюватись з поняттям «тероризм», то тут слід розуміти, що в даному разі потрібно послуговуватися визначенням, що міститься у Резолюції ГА ООН (3314) 1974 р., а також у Римському статуті Міжнародного кримінального суду. І хоча ці визначення не позбавлені недоліків, вони усе ж визнані більшістю міжнародного співтовариства і вказують на основні ознаки агресії. Основний акцент у дефініції агресії робиться на тому, що це протиправне умисне діяння, пов'язане із застосуванням збройної сили проти суверенітету, територіальної цілісності чи політичної незалежності держави. При цьому суб'єктами агресії є держави та фізичні особи, які реалізують таку злочинну політику держави, фактично вищі посадові особи.

Отже, по-перше, якщо тероризм може вчинятися фізичними, юридичними особами та доволі рідко державами, то агресія, навпаки, – передусім державами за допомогою свого державного апарату. По-друге, відмінним є і об'єкт тероризму та агресії: у першому випадку – це невизначене коло осіб не тільки за межами, й всередині держави, котрі не в змозі себе захистити, у другому – держава (її суверенітет, територіальна цілісність та політична незалежність). Звідси випливає відмінність і в меті. По-третє, метою тероризму є примушення до виконання чи невиконання певних вимог злочинців, в той час як метою агресії є захоплення території іншої держави, ліквідація незалежності тощо (тобто посягання вчинюється на найважливіші інститути держави). І, нарешті, по-четверте, тероризм завжди характеризується демонстративним характером, що означає, що цей злочин вчиняється зажди для привернення уваги до якоїсь проблеми, натомість агресія має чисто предметний характер, оскільки спрямована проти суверенітету, територіальної недоторканості та політичної незалежності. Таким чином, з огляду на наведені відмінності між тероризмом та агресією стає зрозумілим, що ситуація на сході України, яка чітко виявляється у тенденціях до розхитування політичної незалежності, розчленування держави, порушення територіальної цілісності, повинна кваліфікуватися, як агресія зі сторони Росії. Власне більшість вітчизняних політиків, громадських діячів та пересічних громадян в Україні так це і визначають, а юристи-міжнародники часто наголошують на тому, що війну на сході України слід кваліфікувати як гібридну. В цьому аспекті хочемо підкреслити, що РФ протягом тривалого періоду часу є не тільки розробником концепції

гібридної війни, а й активним її втілювачем у практиці міжнародних відносин (Придністров'я, Південна Осетія та Абхазія, Нагірний Карабах).

У юридичній літературі серед найбільш характерних ознак так званої гібридної війни наводяться наступні (пропонуємо їх проаналізувати через призму ситуації на сході України): збройний напад відбувається без офіційного оголошення (такі події відбулись на території сходу України, коли із серпня 2014 р. російські військові загони перетнули державний кордон України і розпочали активну участь у збройному конфлікті); приховування участі держави-агресора у розв'язанні війни та його нехтування нормами як нормами міжнародного права у цілому, так і нормами міжнародного гуманітарного права зокрема (РФ хоче підвести ситуацію на сході під реалізацію одного з основних принципів міжнародного права – права народу на визначення своєї долі, на самовизначення, однак такі акції штучно спровоковані саме російською стороною за допомогою низки заходів та діяльності диверсійно-розвідувальних груп за довго до початку воєнних дій. Основним інструментом в реалізації агресії РФ щодо України стали створені шляхом проведення псевдореферендумів на території Донбасу сепаратистські та терористичні утворення – ДНР та ЛНР, які є повністю незаконними з огляду на кримінальне законодавство України, оскільки посягають на територіальну цілісність та суверенітет Української держави (ст. 110 ККУ), а також вчиняють діяння, які підпадають під кваліфікацію вчинення терористичних актів, воєнних злочинів та злочинів проти людяності (ст. 258-2585, 436-438 ККУ). Між ДНР та ЛНР простежується тісний реальний зв'язок з РФ, який проявляється у контролі, керівництві та плануванні їхньої діяльності російськими військовими (надання різного роду інструкцій щодо ведення воєнних дій), а також наданні фінансової, військової, збройної та матеріально-технічної допомоги (через так звані «гумконвої»). Довести такий взаємозв'язок можна за допомогою звернення до справи Душко Тадіча 1999 р., яка розглядалась Міжнародним трибуналом по колишній Югославії, а також справи Боснії і Герцеговини проти Боснії 2007 р., яка розглядалась Міжнародним судом ООН); використання нерегулярних збройних формувань (такий факт підтверджується не тільки українськими військовими, але й іноземними спостерігачами. Загалом створення, ефективний та регулярний контроль за ДНР та ЛНР, дача їм постійних вказівок дозволяє розглядати їх у якості офіційних органів влади Росії, а тому, як видається, їхні дії слід кваліфікувати як дії регулярних збройних сил РФ, хоча початково керівництво ДНР і ЛНР формувались із нерегулярних збройних формувань); невиконання міжнародних домовленостей (зокрема, невиконання РФ зобов'язань, що випливають із Будапештського меморандуму 1994 р. щодо гарантування територіальної цілісності, недоторканності державних кордонів та території України. Аргументи РФ в даному разі зводились до того, що після Революції гідності Україна є новою державою, з якою в РФ немає жодних домовленостей. Однак така аргументація може бути спростована при зверненні до справи Габчиково-Надьмарош 1997 р., яка була розглянута Міжнародним Судом ООН, де в рішенні чітко було вказано на те, що зміна політичного режиму внаслідок революції не є підставою зміни міжнародних зобов'язань. Нікчемною така аргументація виглядає і з огляду на те, що Росія не розірвала дипломатичних та інших зв'язків із «новою» Україною, а тому з цього можна зробити висновок про визнання України Росією як повноправного партнера на міжнародній арені із усіма впливаючими із цього наслідків); застосування «брудних» інформаційних технологій щодо пропаганди та контрпропаганди та протистояння в кіберпросторі (постійна дезінформація через ЗМІ населення Росії, а також через іноземні ЗМІ населення інших держав щодо подій, які відбуваються в Україні); взаємні заходи тиску політичного та економічного характеру (при цьому таке має місце при формальному збереженні зв'язків між Україною та РФ). Як видно, практично всі риси гібридної війни

притаманні ситуації на сході України. За прогнозами політичних та військових експертів такий тип війни – гібридна, буде активно використовуватись протягом нинішнього століття багатьма сильними акторами міжнародних відносин для нав'язування своєї політики більш слабким державам [8].

Більшість відомих вітчизняних вчених, зокрема, М. М. Антонович, М. О. Баймуратов, В. Б. Бабін, І. А. Березовська та І. Г. Білас, дії РФ проти України кваліфікують як агресію з погляду міжнародного права [1, с. 904].

Щодо міжнародно-правового аналізу та оцінки дій Росії на території України, то тут можна звернутися до відомої справи «Нікарагуа проти США» 1986 р., яка була розглянута Міжнародним Судом ООН. Суть справи стосувалась порушення права застосування сили американцями щодо Нікарагуа після падіння уряду А. Самос в 1979 р. і відповідно участі США в Нікарагуа з того часу (фактично йшлося про незаконне застосування сили та втручання у внутрішні справи цієї держави). В рішенні по цій справі Суд розтлумачив право, за яке регулює використання сили у міжнародних відносинах, зокрема, звернув особливу увагу на такі поняття, як «міжнародний напад», «втручання», «колективна самооборона», «акт агресії». Аналіз рішення у справі Нікарагуа проти США дозволяє зробити окремі висновки: навчання, озброєння, постачання, фінансування чи надання іншої допомоги іррегулярним антиурядовим формуванням слід розглядати як втручання у внутрішні справи; здійснення польоту у повітряному просторі іноземної держави без відповідного дозволу слід розглядати як порушення державного суверенітету; такі діяння однієї держави щодо іншої є прямим порушенням норм міжнародного права, а, отже, вимагає застосування заходів відповідальності.

Із самого початку збройного протистояння Росії та України міжнародна спільнота активно не тільки спостерігає за ситуацією на Сході, а й пропонує механізми урегулювання конфлікту. В рамках засідань ООН, ЄС, НАТО, ПАРЄ, ОБСЄ на протязі останніх трьох років Україна часто є предметом обговорення. Ці міжнародні організації надсилають систематично в Україну міжнародних спостерігачів та створюють міжнародні комісії, які аналізують причини та перебіг подій на сході України, готують відповідні доповіді.

З перших днів воєнного конфлікту в Україні Рада Безпеки ООН скликала засідання, на яких намагалась прийняти резолюції щодо визнання агресії Росії щодо України, однак такі рішення блокувались російським постійним представником у РБ ООН В. Чуркіним шляхом вето, що засвідчує про застарілий механізм прийняття рішень в цьому органі. Це ще раз підкреслює необхідність перегляду питання щодо універсальної дефініції агресії, де власне першочергово потрібно внести доповнення щодо актів агресії вчинених шляхом ведення гібридної війни. У такому разі Російську Федерацію було визнано стороною збройного конфлікту і вона не мала би права голосувати на засіданнях Ради Безпеки ООН. Таким чином, резолюції не блокувались і можливо міжнародна спільнота мала б більше засобів впливу на Росію щодо припинення збройного конфлікту в Україні (зокрема, застосування примусових чи військових заходів). Крім цього, існує ще один спосіб усунути Росію від прийняття рішень в РБ ООН, використовуючи Резолюцію ГА 377 (V) «Єднання заради миру», за допомогою якої можливо усунути агресора 129 голосами (або 3/4) ГА ООН. Однак зрозуміло, що таку кількість голосів доволі складно отримати.

Як видається, нині правовою основою для вирішення конфлікту на сході України є Мінські домовленості. 5 вересня 2014 року у Мінську було підписано протокол про тимчасове перемир'я. Даний процес отримав назву Мінськ-1, приймали в ньому участь представники ОБСЄ, України, РФ, а також представники від терористичних утворень ДНР та ЛНР. Надалі протягом 11-12 лютого 2015 р. знову у Мінську відбувся другий раунд переговорів, де було підписано Мінські угоди. За результатами Мінську-2 за участі так

званої «нормандської четвірки» – Україна, Німеччина, Франція та Росія, було вироблено комплекс заходів по виконанню мінських угод з метою деескалації збройного протистояння на сході України. Однак на практиці ці домовленості мало працюють, оскільки направлені вони передусім не на вирішення, а на замороження конфлікту. Оцінюючи українську ситуацію, вітчизняні аналітики О. Роговик та О. Лозова справедливо звертають увагу на те, що на сході триває АТО, Україна веде переговори з державою-агресором, оскільки у такій якості визнала у спецпостанові ВРУ, але не оголосила воєнного стану при цьому, і в результаті «гібридна війна» призвела до так званих «гібридних мінських домовленостей» та «гібридного мінського дипломатичного процесу» [5].

Більшість дослідників схиляються до думки, що Мінськ-2 був політичним документом без жорстких зобов'язань доти, поки не з'явилась Резолюція РБ ООН (2202), оскільки після її прийняття угода набуває обов'язкової юридичної сили. Нарешті, слід згадати про те, що 8 вересня 2015 р. Україна звернулася із заявою до Міжнародного кримінального суду у Гаазі у зв'язку з подальшим розслідуванням щодо української ситуації. Відповідно попереднє розслідування було продовжено. Наприкінці 2015 р. з'являється перший звіт прокурора МКС про події на Майдані, 14 листопада 2016 р. – щодо окупації Криму та подій на сході. Згідно останнього висновку МКС між Україною та РФ визнається міжнародний збройний конфлікт, який пов'язується із анексією Криму.

Важливим у даному контексті є питання про правові наслідки збройного конфлікту на сході України, що є результатом вчинення актів агресії РФ проти України. По-перше, Україна звернулася до Міжнародного суду ООН. Позов України проти РФ був поданий 16 січня 2017 р. представником України з метою притягнення РФ до відповідальності за вчинення актів тероризму і дискримінації протягом її незаконної агресії проти України. Україна також звернулася до Міжнародного суду ООН з проханням запровадити тимчасові заходи, спрямовані на запобігання продовженню порушень прав людини з боку Російської Федерації протягом розгляду справи Судом по суті. По-друге, Україна може ініціювати механізми щодо прийняття консультативних висновків про визнання агресії РФ на сході України в рамках знову ж Міжнародного суду ООН. По-третє, у зв'язку з подіями, що мали місце під час Революції Гідності на Майдані, у Криму та на Донбасі у квітні 2014-го та вересні 2015-го Україна визнала юрисдикцію МКС на своїй території спочатку щодо злочинів, вчинених між 21 листопада та 22 лютого 2014 року (у контексті подій на Майдані), а потім – щодо всіх злочинів, скоєних на території України з 20 лютого 2014 року, без крайньої дати, що дозволило Прокурору Міжнародного кримінального суду приступити до розгляду ситуацій, стосовно яких потенційно можуть бути порушені кримінальні справи: вбивства на Майдані; ситуацію в Криму; збройний конфлікт на Донбасі. По-четверте, Україна може бути ініціатором справ в інших міжнародних судових установах та арбітражах.

Висновки. Отже, на основі наведеного можна зробити наступні висновки та узагальнення: аналіз норм сучасного міжнародного права дозволяє зробити висновок про те, що Росія є державою-агресором щодо України. Це впливає із аналізу Резолюції ГА (3314) 1974 р. Фактично порушено всі пункти Резолюції; не дивлячись на осуд міжнародною спільнотою дій Росії як агресора, прийняття заходів (економічних санкцій) міжнародної спільноти, направлених на зупинення агресора, Україна стала причиною кризи міжнародного права, яка в котрий раз показала, що сила здебільшого відіграє ключову роль у геополітичних відносинах між державами, а не основні принципи міжнародного права, які так довго вибудовувались людством як фундамент міжнародної системи і мали б слугувати гарантією миру та безпеки світу, натомість повністю ігноруються сильними «гравцями» міжнародної політики. РФ порушила близько 300 взятих на себе міжнародних

зобов'язань, в т. ч. Будапештський меморандум, однак досі залишається безкарною; криза сучасного міжнародного права, яка проявилась більш чітко внаслідок збройного конфлікту на сході України, в якійсь мірі може означати перезагрузку системи сучасних міжнародних зносин, які склалися після II світової війни. Статус кво порушено, принципи міжнародного права проігноровано, міжнародна спільнота не може впливати на сильного агресора, відповідно розпочався новий етап в розвитку міжнародного права, який пов'язаний зі зміною «міжнародних правил гри».

На жаль, нині Україна, яка відмовилась від ядерного статусу, повністю залежна від більш сильних міжнародних акторів, у зв'язку з цим на міжнародній арені відсутні можливості реалізувати свій потенціал у повній мірі. З іншої сторони, попри такі негативні тенденції, усе ж мусимо констатувати, що і Росія не повною мірою досягла своїх цілей, адже не змогла повністю знищити українську незалежність та звести таким чином нанівець українські перспективи. Крім цього, дедалі складніше російській стороні стверджувати про свою неучасть у збройному протистоянні з Україною. Також дивними видаються аргументи щодо недотримання міжнародних зобов'язань, які випливають із Будапештського меморандуму, у зв'язку з Революцією Гідності, яка призвела, на думку В. Путіна та його оточення, до появи нової держави (нового суб'єкта міжнародного права), в якій з РФ немає жодних договірних зобов'язань. Особливо нелогічним це виглядає у світлі подій щодо надання правової допомоги у кримінальній справі щодо допиту экс-Президента В. Януковича. Фактично це означає, що Росія визнає договірні зобов'язання з Україною.

Як видається, однією з найбільш ефективніших стратегій щодо припинення агресії В. Путіна є стратегія на його «усунення», реалізація якої полягає, з однієї сторони, у використанні всього арсеналу міжнародних політичних, економічних, інформаційних, правових заходів проти агресії, а з іншої, у використанні власного потенціалу, адже нашій державі давно потрібно дбати про себе самостійно шляхом проведення успішних реформ у різних сферах суспільного і державного життя з метою створення економічно потужної та політично незалежної України.

Список використаних джерел

1. Антонович М. М. Українська революція гідності, агресія РФ і міжнародне право : [монографія] / М. М. Антонович, Б. В. Бабін, М. О. Баймуратов, І. А. Березовська, І. Г. Білас; Укр. асоціація міжнар. права. – Київ : К.І.С, 2014. – 1013 с.
2. Зеленський В. С. Проблеми систематизації та комплексного розвитку антитерористичного законодавства України : монографія. – Х. : Право, 2008. – 96 с.
3. ООН: На Донбасі загинуло вже понад 9 тисяч осіб : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/news/2016/03/3/7100987/>.
4. Про Звернення ВРУ до ООН, Європейського парламенту, Парламентської асамблеї РЄ, Парламентської асамблеї НАТО, Парламентської асамблеї ОБСЄ, Парламентської асамблеї ГУАМ, парламентів держав світу про визнання Російської Федерації державою-агресором: Постанова ВРУ від 27 січня 2015 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/129-19>.
5. Роговик О., Лозова О. Російська агресія проти України та міжнародне право: 25 ключових тез / О. Роговик, О. Лозова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hvylya.net/analytics.html>.
6. Тероризм: теоретико-прикладні аспекти / кол. авторів; за заг. ред. проф. В. К. Грищука. – Львів : ЛьвДУВС, 2011. – 328 с.

7. Cheban V. Types And Forms Of International Legal Responsibility Of The International (Intergovernmental) Organizations / V. Cheban // European Journal of Law and Public Administration. – Volume 2. – 2015. – P. 23-36.
8. Strategic Implications of Hybrid War: A Theory of Victory. A Monograph by Lt Col Daniel T. Lasica United States Air Force. – AY, 2009 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a513663.pdf>.

Волощук О. Т. Агрессия России против Украины: международно-правовые последствия

В статье на основе анализа доктринальных источников и международно-правовых актов определяются и раскрываются особенности понятий «агрессия» и «терроризм», исследуются специфические признаки гибридной войны, анализируются международно-правовые последствия нарушения принципа запрета агрессивной войны (принципа неприменения силы или угрозы применения силы в международных отношениях) через призму вооруженного конфликта на востоке Украины, что является результатом совершения актов агрессии РФ против Украины. Сделан вывод о том, что кризис современного международного права, который проявился более четко в результате вооруженного конфликта на востоке Украины, может означать перезагрузку системы современных международных отношений, которые сложились после Второй мировой войны.

Ключевые слова: агрессия, акты агрессии, принцип запрещения применения силы в международных отношениях, война, гибридная война, терроризм.

Voloshchuk O. T. Aggression of Russia against Ukraine: international legal consequences

In the article, on the basis of the analysis of doctrinal sources and international legal acts, the specific features of the concepts «aggression» and «terrorism» are defined and disclosed, the specific features of the hybrid war through the prism of the situation in eastern Ukraine are explored, the international legal consequences of violating the principle of the prohibition of aggressive war in the light of an military conflict in the east of Ukraine, which is the result of the commission of acts of aggression of the Russian Federation against Ukraine, are analyzed. It is concluded that the crisis of modern international law, which manifested itself more clearly as a result of the armed conflict in eastern Ukraine, could mean a reset of the system of modern international relations that developed after the Second World War.

Key words: aggression, acts of aggression, the principle of prohibition of the use of force in international relations, war, hybrid war, terrorism

Надійшла до редакції 20 березня 2017 р.

